

H2 de middeleeuwen

2.3 de steden komen weer tot bloei

2.4 pausen en koningen

500-1500

Introductie

Tijd van monniken en ridders 500-1000

- De ontwikkeling in West-Europa van landbouw-stedelijke naar landbouwsamenleving
- Het ontstaan van feodale verhoudingen in het bestuur
- De verspreiding van het christendom in geheel Europa
- Het ontstaan en de verspreiding van de islam

Tijd van steden en staten 1000-1500

- **Opkomst van handel en ambacht en herleving van de landbouw-stedelijke samenleving.**
- **Opkomst van de stedelijke burgerij en toenemende zelfstandigheid.**
- **Het begin van staatsvorming en centralisatie.**
- **Conflict tussen de wereldlijke en geestelijke macht.**
- De expansie van de christelijke wereld.

2.3 de steden komen weer tot bloei

Vroege middeleeuwen 500-1000:

Nauwelijks handel in Europa

k.a.: De ontwikkeling in West-Europa van landbouw-stedelijke naar landbouwsamenleving

Late middeleeuwen 1000-1500:

Vanaf 11^e eeuw (1000) bloeide de handel op.

k.a.: Opkomst van handel en ambacht en herleving van de landbouw-stedelijke samenleving.

Verandering:
van landbouwsamenleving naar landbouw-
stedelijke samenleving

De opkomst van de handel

KA: Opkomst van handel en ambacht en herleving van de landbouw-stedelijke samenleving.

Meer opbrengst van het land:

Oorzaken:

- Drieslagstelsel (meer voedsel van hetzelfde stukje grond)
- Nieuw landbouwgrond erbij (ontginnen)
- Technische uitvindingen (ijzeren ploeg)

Meer veiligheid:

Oorzaken:

- Invallen van de Noormannen stopten
- Minder oorlogen

De opkomst van de handel

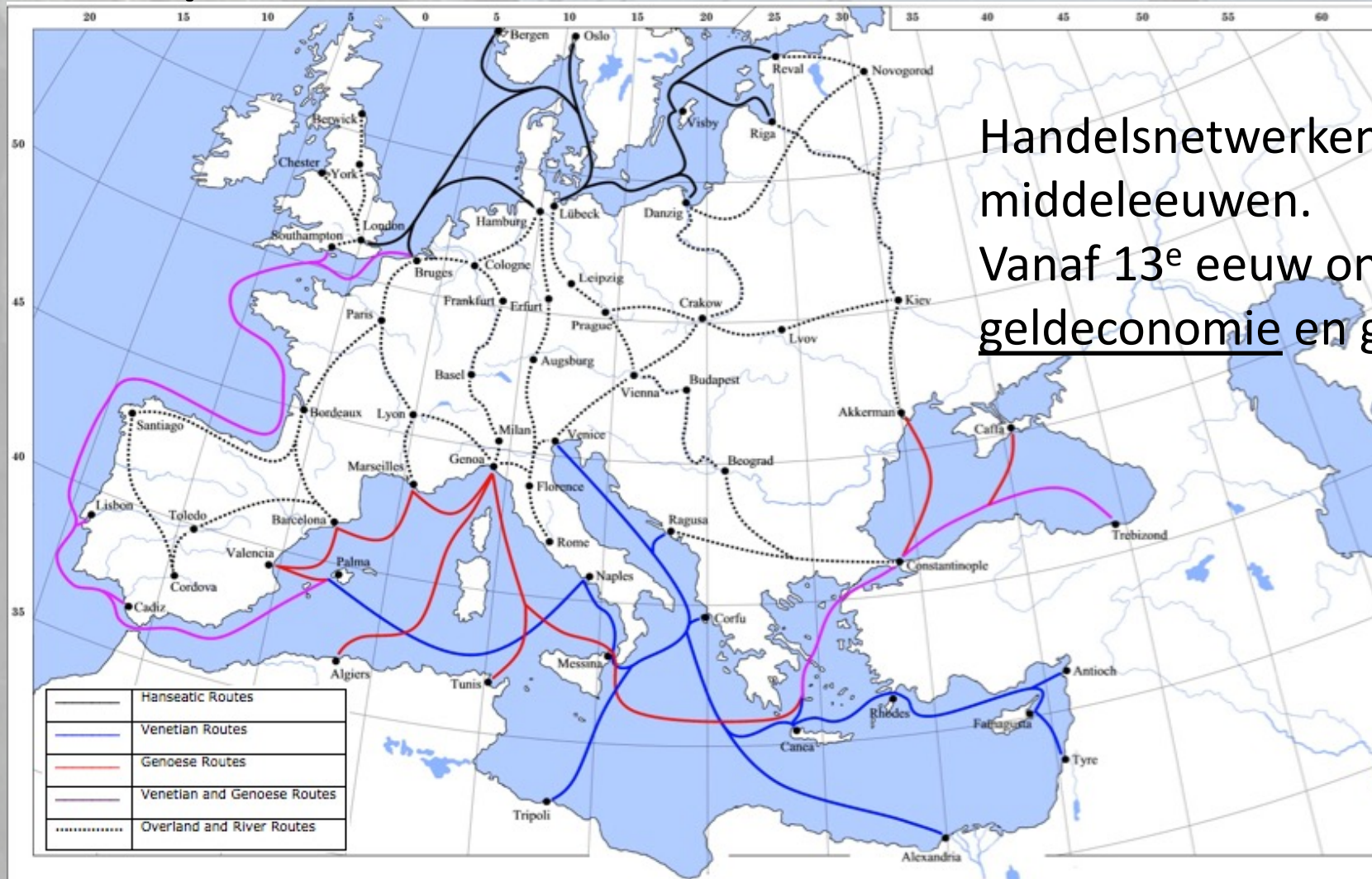

Gevolgen meer opbrengst van het land en veiligheid:

- Bevolkingsgroei waardoor de vraag naar producten toenam
- Toename handel

Toename handel zorgde voor het ontstaan van markten (lokale en jaarmarkten) en handelsnetwerken. Hierdoor nam de vraag naar **geld** toe

De opkomst van handel

Handelsnetwerken in de late middeleeuwen.
Vanaf 13^e eeuw ontstaan van een geldeconomie en geldhandel in Europa

De opkomst van handel

Florijn 1324. De lelie is het wapen van de stad Florence
Johannes de Doper is de beschermheilige

Ontstaan van bankiers en geldwisselaars

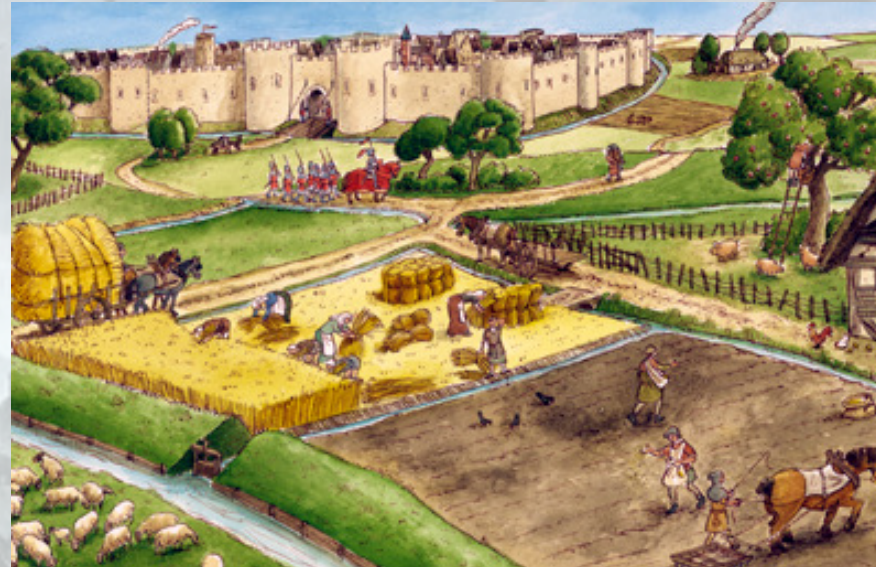
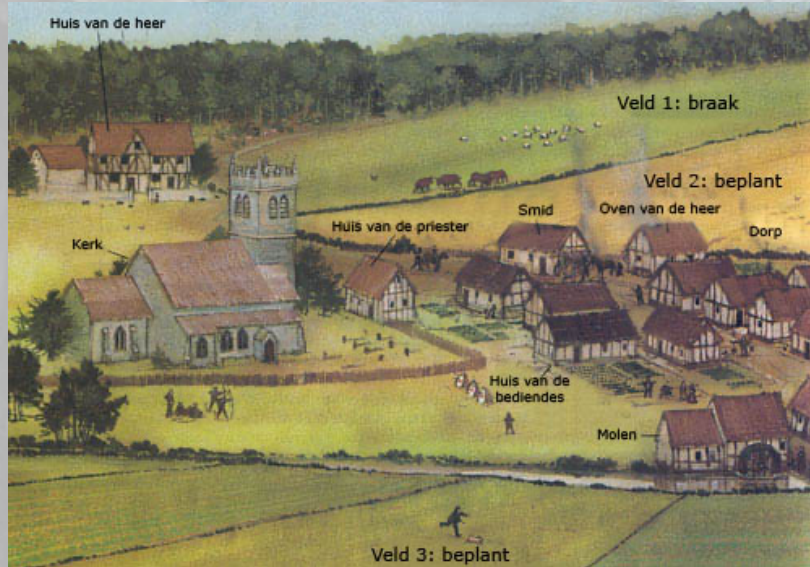
Vb: geldhandel

Rijke handelaren traden steeds meer op als geldwisselaars.
Familie **de Medici** is een van de bekendste en rijkste families
van Florence geworden door bankzaken.

De stad herleeft

KA: Opkomst van de stedelijke burgerij
en toenemende zelfstandigheid

Tijd van monniken en ridders
Hofstelsel en horigheid
500-1000

Tijd van steden en staten 1000-1500

Door de toename van handel ontstonden er steden
gelegen bij: Waterwegen, kastelen, kloosters en of
militaire vestigingen.

De stad herleeft

KA: Opkomst van de stedelijke burgerij en toenemende zelfstandigheid (van steden)

Handelsteden eisten stadsrechten op:

De landsheer van een gebied gaf steden toestemming om een eigen gemeenschap te vormen. De heer gaf de steden privileges om een aantal zaken zelf te regelen zoals:

- **Bestuur**
- **Rechtspraak**
- **Bouw van een stadsmuur**

In ruil hiervoor betaalden de steden **belastingen** of **militaire steun** aan de heer.

De stad herleeft

KA: Opkomst van de stedelijke burgerij en toenemende zelfstandigheid (van steden)

In de middeleeuwse stad woonden verschillende bevolkingsgroepen:

- Geestelijken en edellieden
- **Burgers** (burgerij) mensen met burgerrecht
- Het gemeen (arme mensen zonder burgerrechten)

Burgers:

Patriciërs: rijkste burgers met bestuurlijke functies

Gildeleden: geschoolde burgers (ambachtslieden)

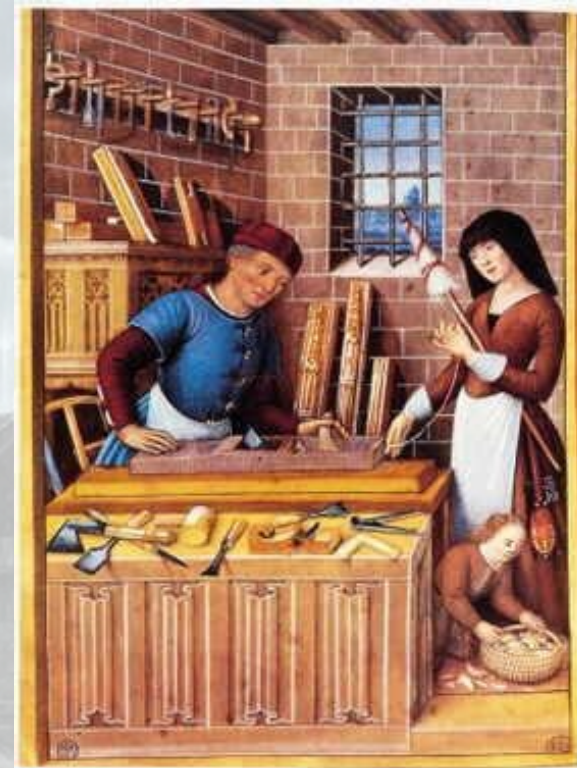
Overig: ongeschoolde arbeiders (arme mensen)

De stad herleeft

Steden werden economische centra

Gilde: stedelijke organisatie van zelfstandige beoefenaren van een bepaald ambacht.

- Elke ambachtsman moest lid zijn van een gilde
- Beroepsopleiding
- Kwaliteitsgarantie van producten
- Prijsbepaling van producten
- Zorgdragen voor de gildeleden

Middeleeuwse timmermansgilde

De stad herleeft

Het ontstaan van steden met een **groeïende geldeconomie** zorgde ervoor dat de landsheer minder afhankelijk was van de opbrengst van zijn land en ook minder afhankelijk werd van de arbeidskracht van zijn horigen: hofstelsel en horigheid nam af.

Ander gevolg:

Geld = Macht

Doordat er meer geld in omloop was, verzwakte het feodale stelsel. De leenheren waren niet meer afhankelijk van hun leenmannen (trouw, gehoorzaamheid en afhankelijkheid). Door geld konden zij salaris betalen aan ambtenaren.

2.4 pausen en koningen

Tijd van steden en staten 1000-1500

KA:

- Conflict tussen de wereldlijke en geestelijke macht.
- Het begin van staatsvorming en centralisatie.

Lezen: casus *de schenking van Constantijn*

Maken: p.62 vraag 1 t/m 3

De casus past bij het KA het conflict tussen de wereldlijke en geestelijke macht over de vraag wie het hoogste gezag had.

Strijd tussen pausen en koningen

Paus Gregorius VII

Tweezwaardenleer: overtuiging dat God twee gescheiden machten had ingesteld. Er bestond een wereldlijke en een geestelijke macht. Koningen en keizers bemoeiden zich met de wereldlijke zaken. Pausen en bisschoppen bemoeiden zich met godsdienstige zaken.

Maar wie had nu de meeste macht volgens deze leer?

Duitse keizer Hendrik IV

Strijd tussen pausen en koningen

Investituurstrijd: het conflict tussen de keizer en de paus over de benoeming van bisschoppen

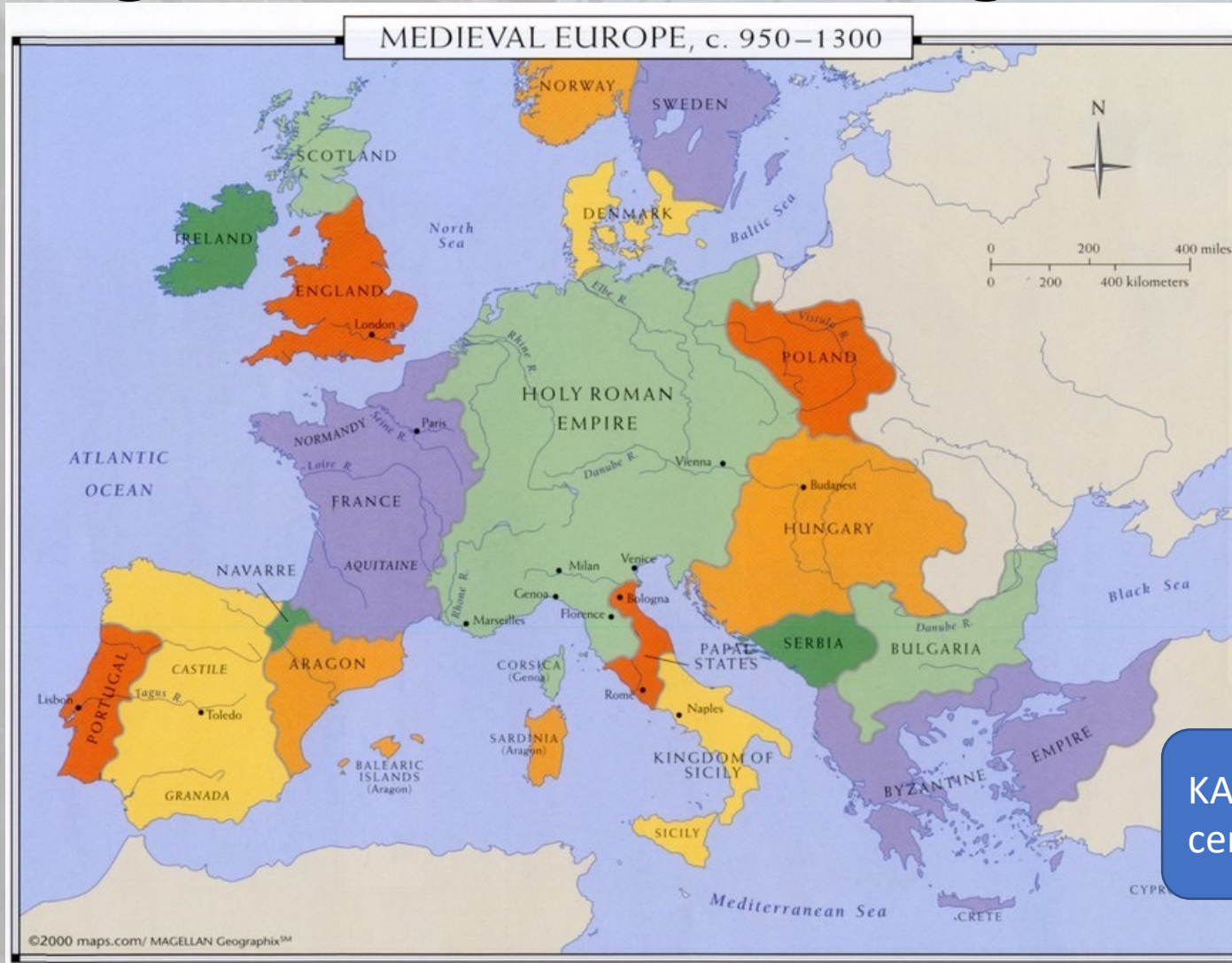
De paus vond dat het benoemen van bisschoppen een kerkelijke taak was en niet hoorde bij de wereldlijke macht

De keizer vond dat de katholieke kerk (de paus) met het benoemen van bisschoppen teveel macht kreeg in zijn rijk

‘oplossing’ 1122 concordaat van Worms: lokale hoge geestelijken benoemden voortaan de bisschoppen.

‘De weg naar Carnossa’ was een hoogtepunt in de ruzie tussen paus Gregorius VII en keizer Hendrik IV

Begin van staatsvorming en centralisatie

Het Duitse Rijk lijkt een eenheid maar dat is niet het geval. In het Duitse Rijk ontstaat geen centralisatie en staatsvorming. In 1871 is de Duitse eenwording een feit (zie H7 p.160)

Wij richten ons op Frankrijk en Engeland

KA: het ontstaan van staatsvorming en centralisatie

Begin van staatsvorming en centralisatie

Staatsvorming: vorming van een overheid met ambtenaren en een door de overheid betaald leger.

Centralisatie: ontwikkeling waarbij een land steeds meer vanuit een hoofdstad wordt bestuurd.

GELD = MACHT (zie par. 2.3)

Door de toegenomen geldeconomie konden koningen salaris betalen. Afname van het feodalisme en toename van centralisatie en staatsvorming in Frankrijk en Engeland

Ambtenaren en soldaten

Begin van staatsvorming en centralisatie

Frankrijk:

Franse koningen hadden nauwelijks macht: Leenmannen waren ongehoorzaam en veroverden veel gebied in Frankrijk. Engelse koningen mengden zich ook in de strijd.

Dit veranderde na de **Honderdjarige Oorlog** (1337-1453): oorlogen die plaatsvonden tussen 1337 – 1453 waarin Frankrijk en Engeland tegenover elkaar stonden.

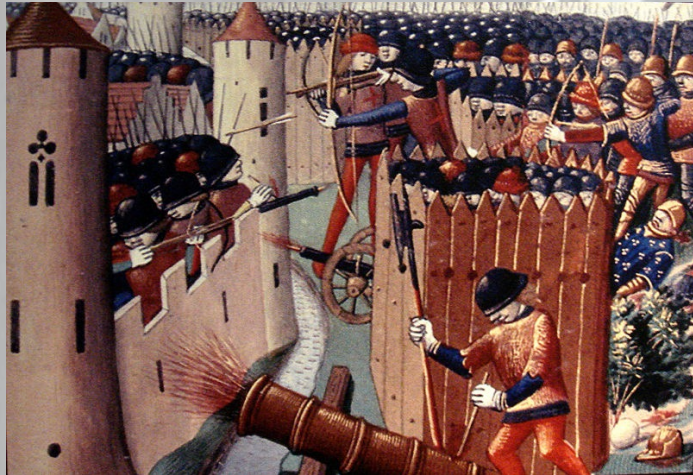

De slag in de haven van Sluis 1340. Aanleiding: koning van Engeland Edward IV had zichzelf uitgeroepen tot koning van Frankrijk. De Franse vloot leed een grote nederlaag in Gent tegen de Engelsen.

Begin van staatsvorming en centralisatie

Frankrijk

Honderdjarige Oorlog (1337-1453): oorlogen die plaatsvonden tussen 1337 – 1453 waarin Frankrijk en Engeland tegenover elkaar stonden.

Keerpunt:

1429 slag bij Orléans o.l.v. Jeanne d'Arc

1453 Engelsen definitief verslagen

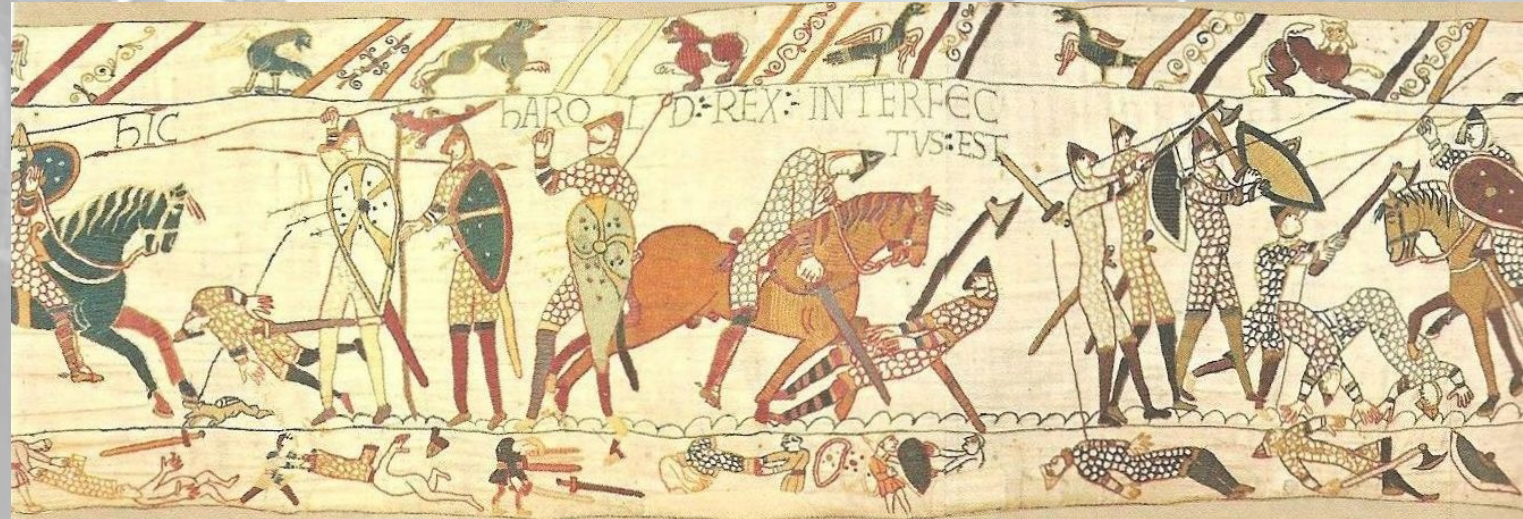
Mysterie: Jeanne d'Arc uit Domrémy in Lotharingen kreeg van de Franse koning een leger mee om Orléans te bevrijden. Zij had succes. In 1430 leed haar leger een enorme nederlaag. Ze werd gevangen genomen door een bondgenoot van de Engelsen en uitgeleverd. In 1431 werd Jeanne d'Arc veroordeeld als heks en verbrand op de brandstapel. Tijdens de Franse revolutie 1789-1799 is ze verheven tot volksheld. Vandaag de dag is zij een voorbeeld voor Franse feministen.

Begin van staatsvorming en centralisatie

Engeland

1066 slag bij Hastings.

De strijd ging tussen Harold van Wessex en Willem van Normandië. Willem van Normandië won. Hij kreeg de naam Willem de Veroveraar en werd koning van Engeland. Hij zorgde ervoor dat leen niet erfelijk werd en voerde overal dezelfde wetten in en er werd centraal belasting geheven.

Begin van staatsvorming en centralisatie

Engeland

De adel kreeg ruzie met Jan omdat hij hoge belastingen vroeg en vele oorlogen verloor.

Magna Carta (1215): een document waarin de Engelse adel en de koning regels vastlegden over belastingen en straffen.

Koning Jan zonder Land (1167 – 1216) wilde de aartsbisschop van Canterbury niet erkennen waardoor hij ruzie kreeg met de paus. Jan werd geëxcommuniceerd (in de kerkelijke ban doen): Een beslissing van de paus waardoor iemand uit de kerkelijke gemeenschap wordt gestoten. Jan werd vergeven onder één voorwaarde: Engeland was voortaan een leen van de paus. Vandaar de bijnaam: Jan zonder land.

Begin van staatsvorming en centralisatie

Geld = macht

De macht van de koning was afhankelijk van inkomsten (belastingen)

Macht van de koning werd beperkt door:

Parlement: vertegenwoordiging van de drie standen geestelijken, adel en burgerij

Staten-Generaal van de Nederlanden 1477 in Mechelen (België)

Staten-Generaal: hoogste vergadering van de afgevaardigden van de drie standen van alle gewesten in een land